

Můžeme věřit fotkám?

Miroslav Purkrábek

May 26, 2019

Píše se rok 2011 a já odcházím z kina. Snímek, jehož velké finále se odehrává ve fantastickém hradě, skrz který teče vodopád. Navíc uprostřed švýcarských Alp. Byl jsem záběry natolik uchvácen, že jsem ještě cestou domů začal hledat hrad z filmu. Nebo alespoň ten, který mu stál předlohou. Tehdy jsem byl docela překvapený, když jsem zjistil, že hrad se ve Švýcarsku nenachází. A neteče skrze něj řeka ani potůček. Vlastně ani samotná budova neexistuje a veškeré záběry (tedy snad až na zasněžené Alpy) byly stvořeny v počítači.

Samozřejmě to nebyl první, a ani zdaleka poslední výtvar grafika, který jsem ve filmu viděl. Byl snad neuvěřitelnější? Těžko říct, každopádně tenhle příklad mi zůstal v paměti. Mám na mysli ten typ grafiky, který vypadá jako běžná krajina. Žádné fantastické záběry z cizích planet, ani úžasné efekty magie. Mluvíme o přírodě, která vypadá, jako bychom ji měli za oknem, ale přesto je celá vymyšlená.

Ve filmech vlastně nejde o nic neobvyklého ani znepokojivého. Koneckonců, celý film obvykle bývá smyšlený. Znepokojivé to začne být, když se taková grafika dostává do veřejného prostoru nebo dokonce do zpráv. A co je na ní tak znepokojivé? No právě to, že je tak moc uvěřitelná. Že ačkoliv jde o fotky silně upravené až úplně smyšlené, nejsme schopni poznat rozdíl oproti fotkám z dovolené.

Je známo, že se podobné fotky používají například u lákavých fotek přírody, které mají za úkol přilákat turisty. Jde o koléže různých atrakcí do jednoho pohledu. Nejhlubší jezero se na fotografii přemístí o stovky kilometrů jinam k nejvyšší hoře. Mezi první a druhou nejvyšší horou zmizí dvě údolí. Vlastně jde o nevinné úpravy. Co se ale stane, pokud se podobné drobné lži začnou dít ve zpravodajství? A možná snad ještě důležitější otázka, děje se to už?

Jednoduché podvody jde poměrně snadno rozpoznat – záběr je všude focen pouze z jednoho úhlu, zprávy a dokumenty od něj pochází z jednoho místa. Většina lživých fotografií se dokonce do oběhu pravidelně vrací. I tak lidé častěji uvěří spíše falešnému obrázku než falešné zprávě (tzv. fake news, jak se dnes říká). Je tomu jednoduše proto, protože na lhaní jsme zvyklí. Dobře víme, že druhá osoba nám nemusí říkat pravdu. Málokdy nám ale lžou vlastní oči, a proto máme tendenci věřit tomu, co vidíme.

Dostáváme se ale do doby, kdy vygenerovat fotografii je až děsivě snadné. Stejně jako se naše znalosti v oblasti rozpoznávání a čtení obrázků rychle rozšiřují, roste i naše schopnost automaticky generovat či upravovat obrázky. A to v

takové kvalitě, kterou běžný čtenář nepozná. A s rostoucí snadností generovat fotky roste také možnost rychle a snadno generovat celé umělé prostředí. De facto tedy bude možné uměle vygenerovat část virtuální reality v takové kvalitě, že její snímky budou nerozeznatelné od reality. Již dnes podobého principu používáme při tvorbě počítačových her. To je velmi nebezpečné v tom, že ta samá lež pak může být vyfocena z různých úhlů, pod různým světlem a v případě potřeby i v různém prostředí. Takové fotky je pak mnohem těžší rozpoznat od reality. A neznamena to práci týmu grafiků na týden.

Pokud se již teď čtenář děsí nad možnými dopady takových programů, mám pro něj snad již poslední špatnou zprávu. Jestli by byl program takový, jak ho popisují, nikdo by to nepoznal. Což znamená, že takový program tu již může být a my o tom nevědět.

No a co si z toho tedy vzít? Máme teď žít ve strachu a nosit na hlavách čepičky z alobalu? Doufám, že k tomu se žádný ze čtenářů neuchýlí. Proti lživým obrázkům (fake photos?) se dá bojovat stejně jako proti fake news – kritickým myšlením. Pamatovat na to, jak snadno se dá obrázek upravit a zároveň mít na mysli, že na fotkách nemusí být, co tam vidět chceme. Nejradši se dívám na fotografii jako na umělecké dílo, ve kterém vlastně nezáleží, jestli je to pravda. No a pokud jde o fotografii informativní, je třeba být na pozoru. A musíme se ptát sami sebe, můžeme věřit fotkám?